

KS. DAWID PIETRAS, *Nadzwyczajna forma rytu rzymskiego. Status prawny liturgii i wspólnot*, Dębogóra: Wydawnictwo Dębogóra 2021, ss. 712.

DOI: <https://doi.org/10.18290/rnp25351.7>

Ksiądz Dawid Pietras, kanonista, członek Bractwa Kapłańskiego Świętego Piotra, poświęcił swoje obszerne studium (rozprawa doktorska) tzw. liturgii tradycyjnej (nadzwyczajna forma rytu rzymskiego); ma ono charakter vademecum prawniczego dotyczącego tejże liturgii.

W obszernym Wstępie (s. 13-21) Autor przypomina, że papież Benedykt XVI, w motu proprio *Summorum Pontificum* z 7 lipca 2007 r. wprowadził obowiązujące regulacje dotyczące celebracji liturgii posoborowej, wyposażając w dodatkowe kompetencje powołaną w 1988 r. przez Jana Pawła II Papieską Komisję do spraw związanych z liturgią i wspólnotami, które się nią posługują.

Podkreślając aktualność podjętego tematu, Autor stwierdza, że dotyczy ono regulacji wprowadzonych po Vaticanum II, przede wszystkim w ostatnich kilkunastu latach. Nadmienia również, iż w jego pracy zostanie ukazane umocowanie prawne w odniesieniu do celebracji obrzędów „nadzwyczajnej formy liturgii rzymskiej” i wspólnot z nią związanych.

Podstawowymi źródłami opracowania są dokumenty: wyżej wspomniane motu proprio Benedykta XVI *Summorum Pontificum*, motu proprio *Ecclesiae unitatem* tegoż papieża z 2 lipca 2009 r., motu proprio Jana Pawła II *Ecclesia Dei adflicta* z 2 lipca 1988 r. oraz dokumenty Kurii Rzymskiej, w szczególności Kongregacji Obrzędów (aktualnie Dykasteria Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów). Autor wykorzystał ponadto kilkaset (!) publikacji (s. 634-676).

Na strukturę monografii składa się sześć części podzielonych na rozdziały: część I: *Pojęcie i podstawowe regulacje nadzwyczajnej formy rytu rzymskiego* (1. Wyjaśnienie pojęć; 2. Ryty obrządku łacińskiego; 3. Pryncypia odnowy liturgii według ojców II Soboru Watykańskiego; 4. Status liturgii z 1962 r. jako *nadzwyczajnej formy rytu rzymskiego*; 5. Papieska Komisja *Ecclesia Dei*); część II: *Regulacje prawne celebracji obrzędów Mszy świętej nadzwyczajnej formy rytu rzymskiego* (1. Reforma liturgii mszy św. po II Soborze Watykańskim; 2. Obrzędy mszy św. z 1962 r.; 3. Zezwolenia i indulty na celebracje mszy św. z 1962 r. udzielone do 2007 r.; 4. Motu proprio *Summorum*

Pontificum z 2007 r); część III: *Normy celebracji obrzędów Triduum Paschalnego, sakramentów i sakramentaliów nadzwyczajnej formy rytu rzymskiego* (1. Triduum Paschalne; 2. Rytuał Rzymski; 3. Pontyfikał Rzymski; 4. Ceremoniał Biskupów; 5. Breviarz rzymski; 6. Inne księgi); część IV: *Status prawny wspólnot w jedności ze Stolicą Apostolską związanych z nadzwyczajną formą rytu rzymskiego* (1. Administratura Apostolska Świętego Jana Marii Vianneya w Campos w Brazylii; 2. Stowarzyszenia życia apostołskiego; 3. Instytuty życia konsekrowanego; 4. Stowarzyszenia wiernych; 5. Parafie personalne, kościoły rektoralne i duszpasterstwa); część V: *Status prawny wspólnot bez jedności ze Stolicą Apostolską związanych z wcześniejszymi formami liturgii* (1. Bractwo Kapłańskie Świętego Piusa X; Inne wspólnoty); część VI: *Nadzwyczajna forma rytu rzymskiego w ujęciu liturgicznym – wybrane aspekty* (1. Jedność liturgii – jedność w różnorodności; 2. Nowy ruch liturgiczny i reforma reformy; 3. Opcja hermeneutyki ciągłości i hermeneutyki zerwania; 4. Wzajemne ubogacanie się dwóch form rytu rzymskiego; 5. Udział wiernych w liturgii. 6. Orientacja liturgiczna /kierunek sakralny/. 7. Język łaciński. 8. Cisza i niesłyszalność w liturgii).

Na końcu pracy zamieszczony został *Appendix*, w którym przytoczono „Odpowiedzi Papieskiej Komisji *Ecclesia Dei* na List Autora” (w kwestii celebracji formy nadzwyczajnej Rytu Rzymskiego) oraz List tego ostatniego skierowany do wymienionej Komisji.

Wychodząc ze stwierdzenia, że liturgia wciąż stanowi „obszar nieznaną”, a jest to dziedzina o głębokim znaczeniu w życiu Kościoła i jego misji ewangelizacyjnej, ks. Pietras wyraża przekonanie, że przywracając tradycyjnej liturgii łacińskiej jej pełne prawo obywatelstwa jako nadzwyczajnej formy rytu rzymskiego, Benedykt XVI dokonał aktu mającego na celu pojednanie i umocnienie jedności w Kościele. Przypomnienie przez tego papieża legalności i dostępności nadzwyczajnej formy rytu rzymskiego stanowi także odpowiedź na rzeczywistość XXI stulecia, wielu bowiem ludzi (również młodych) odkrywa „starą” liturgię podziwiając jej piękno i głębię. Motu proprio *Summorum Pontificum* stanowi pewien pomost między przeszłością i teraźniejszością.

Autor wyraża przekonanie, że nadzwyczajna forma rytu rzymskiego „staje się narzędziem ewangelizacji i znakiem uniwersalności Kościoła, tak w czasie, jak i w przestrzeni” (s. 7). Podkreśla, że dzięki decyzji Benedykta XVI liturgia mszy św. i innych obrzędów z 1962 r. stała się nadzwyczajną formą rytu rzymskiego stosowaną zgodnie z określonymi warunkami (nie stanowi już wyjątku w prawie w postaci zezwolenia na używanie mszału i brewiarza dla kapłanów chorych i starszych; nie jest też przedmiotem indultów).

Ks. Pietras podkreśla jednocześnie, że regulacje prawne odnoszące się do formy nadzwyczajnej rytu rzymskiego obejmują – poza mszałem i brewiarzem – również Rytuał Rzymski, Pontyfikał Rzymski i Ceremoniał Biskupów. Dostrzega poza tym, iż normy motu proprio *Summorum Pontificum* dotyczą „wszystkich wariantów, czyli zwyczajów zakonnych i lokalnych (*usus*) szeroko rozumianego rytu rzymskiego (ryt dominikański, karmelitański, kartuski, cysterski, premonstratański, franciszkański, lyoński, bragański), których księgi w ówczesnych wydaniach topicznych były stosowane w 1962 r. Zwraca

też uwagę, że wprowadzenie regulacji motu proprio *Summorum Pontificum* spowodowało w życiu Kościoła zjawiska dwóch form liturgii w ramach jednego rytu rzymskiego (forma zwyczajna i forma nadzwyczajna), co może sprzyjać wewnątrzkościelnemu pojednaniu i być próbą rozwiązania sporu o „hermeneutykę zerwania” (w założeniu Benedykta XVI obydwie liturgie mają się „wzajemnie ubogacać”, między Mszą Jana XXIII z 1962 r. a Mszą Pawła VI z 1970 r. nie ma żadnej sprzeczności).

Benedykta XVI Autor określa jako zwolennika tzw. nowego ruchu liturgicznego, który umożliwia odkrycie prawdziwego dziedzictwa Soboru Watykańskiego II zawartego w liturgii posoborowej (bez dokonywania reformy tej ostatniej). Podkreśla, że upowszechnienie obrzędów z 1962 r. na mocy prawa powszechnego ma stanowić pomoc w tym, by dwie formy wyrażania *lex orandi* Kościoła zmierzały do umocnienia jednego *lex credendi*.

Na uwagę zasługuje wyeksponowanie znaczenia Instrukcji *Universae Ecclesiae* z 2011 r. Papieskiej Komisji *Ecclesia Dei*, który to dokument stanowi rezultat sprawozdań biskupów z jego realizacji. W instrukcji tej, mającej aprobatę Benedykta XVI, wskazano sposób stosowania motu proprio *Summarum Pontificum* (zachowanie, integralności obrzędów z 1962 r., ale też przestrzeganie norm Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.; w przypadku norm kodeksowych, których nie można pogodzić z obrzędami formy nadzwyczajnej rytu ulegają derogacji na mocy motu proprio *Summorum Pontificum* – jako *lex specialis*).

Czytelnik dowiaduje się, że najliczniejszą wspólnotą celebrującą liturgię z 1962 r. po Soborze Watykański II jest Bractwo Kapłańskie św. Piusa X, założone przez bp. Marcela Lefebvre’a w 1969 r., zawieszone w roku 1975 (członkowie Bractwa tworzą strukturę o charakterze schizmatycznym, choć w 2015 r. otrzymali upoważnienie /kapłani/ do ważnego i godziwego spowiadania, a w roku 2017 – do udzielania delegacji do ważnego błogosławienia małżeństw i sprawowania z tej okazji mszy św.).

Niewątpliwie, jak sądzi również sam Autor, omawiana praca „stanie się swoistym vademecum prawnym stosowania nadzwyczajnej formy rytu rzymskiego, szczególnie dla Kościoła w Polsce” (s. 568).

Wojciech Góralski

Akademia Mazowiecka w Płocku

w_goralski@wp.pl

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6548-4120>